

ACC. N:R M. 9197: 1-17.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
 Härad: *Lunnebo* Adress: *Florsborg*
 Socken: *Hamneda* Berättat av: *Densamma*
 Uppteckningsår: *1943* Född år *1861* i *Väsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Nyare bruk vid födelsedagfirande,
begravningar, m. m.*

(*Fl. G. 19.*)
m. m.

Skriv endast på denna sida!

APC. N:R M. 9197:1

Landskap: Småland

Härad: Tunnerbo

Socken: Hamneda

Uppteckningsår: 1943

Upptecknat av: Emil Jönsson

Adress: Hornsberg

Berättat av: J. J.

Född år 1861 i Wäsby socken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nyare bruk vid födelsedagsfirande, begravningar m. m. samt slöseri och högfärd i flera avseende.

Alderstiget folk d. v. r. gamla människor tala ju mest om det som varit haver, och så gör jag vanligen också, men denna gång får jag dock skriva och tala om något som aldrig förekommit, åtminstone inte i sådan utsträckning som nu.

Det kan ju börja med att man får läsa i ortstidningen ett sådant tillkännagivande som: All uppvaktning på min 40 års dag den 15 dennes, undanbedes.

Allaryd: Ole Kristiansson. Mannen som låtit införa tillkännagivandet, kan ju också

Skriv endast på denna sida!

verkligen mena vad han säger, men det kan ut-
tydas på två vis. Enneller tid brukar det all-
tid, i närheten av jubilarens bopings-ort, fin-
nas någon "goddagspilt", som rent av gjort till
sitt yrke att uppsnappa underrättelser om
och när folk fyller år, samt att då löpa omkr-
ing med en lång tecknings-lista, der in-
trasserade kunna teckna bidrag i penning-
ar eller "present-kort" (en slags borgen-fördin-
delse av kortgivaren, att jubilaren får hos en
namngivnen handlande. Låga ut valör för så
stort belopp i pengar som på givarens bekost-
nad garanteras.) Det skall ju kallas frivilliga
fridrag, men det skulle vara skam att inte
teckna, åtminstone fem kronor, som det för
många år sen brukades, men nu måste det
vara en tia, och der det är vuxna söner, bör
tecknas två tiar i allmänhet. Var och en skriver

sitt namn på listan. Dennes summa
brukar löpa upp till fyra a femhundra kronor.
Resultatet förvisas för jubilarer som då
vet vad han har att göra. Att rusta till ett
stort kalas varvid i första hand, hemskaffandet
av en mängd brännvin och konjak är av nöden.
Ja själva svagdrickat uppblandas med bränn-
vin, på det att även nykterhetsfolket ska kunna
bli berusade. Jubilarer måste således sky-
ndsamt in till staden och då får han med
samma hos något accidents tryckeri fått tryckt
alla givarnas namn på som det heter: "textad
adress" att sättas i glas och ram, som väggpynt-
nad. Löpande beundring utfärdas och om fru-
arne även beundras, eller det vore fruns årsdag,
så måste en mängd tårter medföras, d. v. s. fru-
arne beställa hos bagaren. Creditöristen, som
själv framskaffar kakelsen till uppgiven tid och adress.

4.
Således försiggår jubileet på kalas-dagen och ingen av de inbjudna och tecknade försummar att infinna sig. Ska det vara riktigt stort antal samlade, så infinna sig några redan om morgonen bittida, ja, mitt i natten med sång, musik och hurra-rop och gratulationstal. Naturligtvis måste då jubilarer, redan då uppstå och bjuda gratulanterna någon förfriskning, och tacka, samt ytterligare att uppmana dem att komma på den dag då de alla inbjudas som tecknat bidrag, eller bjudas för Leylagets skull. Nåväl, det är ju bara en gång, en människa fyller så eller så många år, och ganska tillbörligt att det firas, men en kort tid därefter inträffar att en annan värdig, samhälle-medlem råkar att fylla så eller så många år, och den påpasslige penninguppsamlaren fått rida på förhållandet

antingen jubilaren försökt dölja sig så mycket som möjligt, eller tillkänna gifvet med tveetydigt avböjande tidnings-notis, att samma förhållande upprepas. Pådant skulle kunna hända, och gör så med, några gånger om året, och den derigenom åsamkade frivilliga skatten blev för många en tungande nödvändighet, och visserligen ej alltid välkommen utgift, liksom den ej heller alltid, den hopsamlade summan är synnerligen välkommen, ty den som får den, vet att den går åt genast, som såsom skyldigheten kräver, ett deremot svarande gratulationsgille skall "gå av stapeln". Haver så pengarne gått till gillet, så är man lika barskräpad när nästa jubileums-upplärd påkommer. Därför har, såväl jag, som min efterträdande son, redan för 45 år sen, på det bestämdaste motverkat detta

bruk, och aldrig mottagit eller bidragit till
dettahopsamlings-tiggari. Med samma kunna
vi ju ej gå på gratulationsgille, gästän bjudna.
En extra utgift för gästerna är att de man-
lige sala ihop var en eller 2 kronor till kocken
och serveringsflickor. Till slut när det ska
vara bra, så införes i ortstidningen: "Tack för
blommor, pengar, tal, presenter, telegram, sång
och orsaker, och uppmärksamhet, som kommit oss
(eller mig) till del på högtidssagen... By, den 1943
Namn. Så kan inträffa, efter kort
mellanrum, att efter födelsedags-gratulations-
högtidligheterna, kommer omringning i byn,
biljett med svarta kanter, pr. post, nu
för tiden; här. I början på århundradet bruk
lades att en person skickades omkring med bjud-
nings-biljetter till begravning. Högfärden och
slöseriet blir icke mindre vid sådana tillfälle

7
än vid föregående omtalade. På många olika
sätt firas en begravning, om för tiden, här.
De som vilja göra begravnings-gille, göra först
allt i ordning själva, men den dagen gillebetalas
et försiggår, tillsättes eller leges, en "vicevärd",
som skall allting bestyra. Han ska ta emot
gästerna, lejda dem fram till var enda rätt, vid
måltiderna, samla in dem om de äro utgångna
hjälpa dem i garderoben, på med kläderna, o.s.v.
Under tiden sitter värdskapet i en särskild kam-
mare och dit måste gästerna inträda för att bek-
lega sorgen, samt efteråt för att tacka.
Vad själva gillet, rätterna och talen angår, så
änner jag ej dermed befatta mig mycket, om en
att man inte, varken på bröllops, födelsedags, eller
begravnings-gille, finnes en droppe mjölk att
dricka, utan det måste vara köpt bier, svagdric-
ka, eller ock saft och vatten. Lika så, finnes intet

ACC. N:R M. 9197:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

grovbröd i Småland. Det anses simpelt, att folket skulle äta filcierna, som ju endast tillhöra svin-
en och de andre kreaturen. Nej, rågen och vetet ska
skolas i tvännen, och derest det ej blir gjort, så
siktas mororna sijölet hemma, ty fint ska det
vara. Därför genom kaffe och fint bröd, lider alla
människor av, söndriga tänder, magvär, förstopp-
ning, kräfta och blindtarmsinflammation, samt
dö i sin halva ålder. Men kan inte ens få köpa
av beagarna en kaka grovbrö, så om ha Småland
ningarna glömt av den tiden då bark blandades
i brödet. Några föredraga att bjuda begrav-
ningsgästerna på kaffe eller hotell, efter begrav-
ningens akt. Andra bjuda före akten och åt-
skiljas gästerna vid gravnen. Öter andra sam-
las först vid gravnen, de inbjudne, och efter-åt på
hotell eller kafe. Nå ja, alla sätt äro bra, utom
det tråkiga, sa Voltaire. Det var högfärden och

slöseriet vi skulle tala om. Den ofantliga massa
av blommor och kransar, som vid begravningar
egnas den döde, har rent av blivit en sed och ett
bruk som man tycker går något för långt, då en sär-
skild vagn eller bil, måste full-läggas med de hä-
ligaste kransar, ty de få inte plats, varken på kistan
eller likvagnen, och vid framkomsten till graven, över-
täckas gravkullen och en hel hop gravar i närheten.
En del blomsterkrastar (buketter) kastas i gravens bi-
de under och på kistan och numera, sedan dödgrä-
varne skotta igen graven och pålägga kransarne, så
går knappast begravningsfolket se huru graven ser
ut efter krans-påläggningen. Denna blomstergöra-
krast-läggan endast några dagar, varefter kyrko-vakt-
mästarna kasta ut hela dyrbarheten på en stjä-
lpnings-platsen utanom kyrkogården. Om man
säger att minst 15 men även 20 kransar fram-
kommit, och priset med band, kort och namn

20 kronor, men även 35 a 40 kronor och en an antaga
30 kronor för 17 kransar, blir det omkring 500 kronor,
och dessutom leuketter ett dussin a 2,50, eller
rundt tal 600 kronor som väl kunde hellre använ-
das till något barmhertighets-verk, mera än
detta flyktiga högnods-präl. Visserligen är det
hedersamt och vackert med blommor, i symme-
tri vid detta tillfälle, men det är otvivelaktigt
en slösande överdrift att rent av dränka både
grav och omgivande gravar i dyrbara blomster-
kransar. Det utgör endast med sin korta var-
aktighet en dusör åt trädgårds-mästarna. Ett
annat slöseri genom högfärden vid sådana till-
fälle är att såsom exempel kan anföras, att när
en av bönderna i denna by, begravs en sommar-
dag i strålande solsken, men likväl skulle icke
aknast det elektriska ljuset, utan hundratals s.k.
levande stora stearinljus brinna ifrån morgonen

till kvällen och ut på natten, med ombyte så
fort de medbrände, så länge gillet varade.
Är ytterligare bevis genom högfärd ett natur-
slöseri derved att en massa vackra ene-
buskar, huggas och planteras utmed vägen der
en likskara tågar fram. Dessa buskar som
växa så sakta att de inte på 50 år kunna vinna
sådan utveckling för att tjänstgöra vid en be-
gravning, utgöra ett verkligt försvär av skogen,
och även som för 30 år sen, då alltid användes
vackra granträd, att pryda likfärdsvägarne med.
På har jag sett 5 a 6 hundra meter der ene och
graneträd nedsatts vid bägge sidor om vägen, der
en likskara skulle komma att passera. Vad
som var mera oskyldigt prydande av likfärdsväg,
var att beströ en fyrkant framför vagn och ene-
gård eller utfärdsväg med hakat granris eller
elominor och löv, samt fint rävsad sandad plats.

Skulle det vara mycket fint, så gjordes ett namn-
chipper vid sidan om den lövströdda vägen, en
tyskant av ny sand, slätad och beströdd med
Krita-pulver. På denna vita botten, lades så
med sot, stora tydliga initial-bokstäver till
den dödes namn, som äkte förbi. När så be-
gravningen var överstökad, så skulle sändas ett
viktigt bud till alla dem av fruntimren som
pygdt vägen och överlamna ett tacksamhets-cuvert
med inbjudan att viss dag komma till sjukhus-
et på café. Men även till dem av gästerna som
medfört skänker, tårter eller bransar skulle per
post sändas små svarskantade tacksamhetsbrev
från sterbhusets efterlevande (värdfolket). Men
det oaktat ska ju i ortstidningen införas tackbä-
gelse-annons: för allt hedrande med sin närvaro
kommer, skänker och deltagande på alla vis i vår
sorg efter..... framföres härmed vårt djupt kända

Tack.... by är och dag... namn. På alla
dessa gillten ärenden husförhörs gille och jul-
kalas skulle nämnen lägga i hop "kockpengar",
till kocken och serverings flickorna. En krona i
vanliga fall, men ofta två kronor, pr man, ifall
männens ej vore många, så blev det tillent för
köksfolket, varför var och en man fick bidra
högre då få män vore tillstädes. Men initiativ-
et skulle aldrig komma från värdfolket. Det
skulle gästerna själva påminna sig. En av de
äldste införde, gjorde en lista på ett notisblad och
skrev upp namnet på var givare och summa.
Listan lämnades ut i köket att fruntimmeren kun-
de se om alla bidragit. Då kom hela köks-
personalen in i gästsalen och tackade och sig-
nade för gåvan. Den kunde vara uppe i 70 a 80
kronor som vid följda listan ut i köket. Nu
mera är denna sed dock bortlagd i de flesta byarne

i Hamneda församling. Hur gruidigt spar
samma bonäländingarna i vissa fall kun
na vara, så äro de på flera andra sätt så för
vännansvärt slöaktiga att stor skada upp
kommer till och med för efterkommande. Så
anses det för rentas skämligt, att taga vara på
trädens toppar och grenar, till bränsle, utan en
dast stockarne. Ännu mindre rötterna
tillvaratagas ty alla träd som skola avverkas
rothuggas aldrig utan sågas av på rot stämbte, en
bit ovan marken, och stubben blir stående i jort
en. Sika dant slöseri är det när torv
ska tagas upp ur torvmossarne. till bränsle
De flytta hit och dit på fjältet och göra djupa
hål som kvarstå vattenfyllda i 100 år, så att
många tunnland onosse aldrig kan odlas,
därför att inte deras efterkommande men
niskor äro mäktiga att fylla igen hålen.

En familj behöfve ej mer än några kaphand
torrnosse till torvtäcket på en hel mansålder,
då det i stället på ovan nämnda sätt, förstöres de
ra tunnland, på kort tid, alldeles onödigtvis.

Nedan vi på äro komma in på kapitlet om
högfärd och slöseri, så går jag även tala om
kyrkogårds-slöseriet. Det brukas ju att kö-
pa gravplats och vi föreställa oss att en man vid
en familjemedlems dödsfall, inköper dyra eller
färr gravplatsar till framtida behov, på det
att det må bli en gemensam familjegravplats.
Der sättes en gravsten, planteras häck, eller sättes
annat stängsel omkring. Men så kanske
att inte gravplatsen kommer att vidare tagas
i anspråk, ingen i familjen dör, på 30 år der-
efter. Större delen av församlingens familj-
er inköpa ju gravplats, och alltid mer än till
en person. Om det så händer att inte gravplatsen

behövs på många år, så ligger ju större delen
av kyrkogården oät-konlig för begravingar.
Ingen får nedgräva lik i annans gravplats på 50
år efter köpet och ej därefter så länge släktingar
hålla platsen i ordning. Ja ännu bättre är, att
många bruka sätta gravvård över sig själs, om
de ännu leva och ha helan, så att de kunna
sitta på en soffa i gravplatsen och läsa. Här vi-
lar kommunal-nämnds ordföranden Salomon Nil-
son i.... ley & den datum... årtal, eller: Kyrkoväst-
en i.... ley & datum... årtal. Hjärnan som be-
tecknar födelsen kunna de sätta ut, men korset
som betecknar död, får ju ändå överlåtas till
efterlevande att utsätta på gravstenen.
Och så fångs ju dessa som betraktade sin egen
gravvård, veta hur mycket den kostar, samt om
den kunde mäta sig i storlek och utseende, med
andras gravstenar. De rike sätta ju mycket

dyrbara gravvårdar och stängsel omkring, men
Töje väckande var då en fattig torpare och soldat
fick den största stenen i höfd (endast spubliet-
stenen var högre) på hela kyrkogården, och med
ett gjutet järnräck omkring soldatparets hela
gravplats. Intet annat så dyrbart gravstängsel
fins på hela kyrkogården. De pengar som
gravstenarne kring kyrkorna kostat, torde
bara på de senaste 50 åren, belöpits till lika
så mycket som själva kyrkorna kostat i uppför-
ande. Av det sagda torde kunna förläas,
att det behövs utvidga kyrkogården, med kort-
are mellantid, när det hushållas med kyr-
kogårdarne på detta sätt.
Mycket annat slöseri kunde entalas, men de lev-
ande skola leva, det är ju ej allt som är slöseri.